

ASYMETRICKÉ VZTAHY A MIGRACE – PŘÍPAD MEXIKA A USA*

KRYŠTOF KOZÁK

Abstract

This article analyzes the consequences of asymmetric relations between Mexico and the United States on the example of immigration policies. Mexico as a weaker partner tried to protect itself against the potentially overpowering influence of the U.S. As part of this strategy, emigration was officially discouraged, as intense cross-border movement had been considered potentially subversive for Mexican political institutions. However, with economic opening starting in 1980s, Mexican government realized that emigrants might be very useful for economic development within Mexico. As a result it now pursues pragmatic immigration policies. The United States as the stronger partner in the relationship does not see the immigration issue as a bilateral problem stemming from economic asymmetry between the two countries and pursues unilateral restrictive policies aimed at curbing migration against opposition of the Mexican government. False reading of the asymmetric context by the U.S. government precludes closer cooperation with Mexico in search for realistic solutions to the bilateral problem.

Keywords: Asymmetry, foreign relations, immigration, United States, Mexico.

Úvod

Imigrace a imigrační politika je v současné době velmi aktuálním tématem, které je předmětem zájmu jak politiků, tak akademiků z nejrůznějších oborů, tak i širší veřejnosti. S postupující celosvětovou ekonomickou, finanční i infrastrukturální integrací se totiž zvyšují tlaky i na mobilitu pracovní síly.

---

* Tento článek vzniknul za podpory Grantové agentury Akademie věd ČR, registrační číslo grantu KJB701040701.

Počet legálních i nelegálních migrantů zejména z periferních do centrálních oblastí tak v posledních dvaceti letech neustále stoupal. Narozdíl od dramaticky zvýšené mobility kapitálu a investic však nárůst imigrace vyvolává v přijímacích zemích výrazné negativní reakce, které jsou motivovány zejména pocitem kulturní nadřazenosti a s ní související snahou uchránit „naši zem“ před přílivem „cizáků“. Z ekonomického hlediska však imigranti přinášejí velmi žádanou levnou pracovní sílu, na které jsou zejména určité sektory ekonomiky v podstatě závislé (v USA je to tradičně například pěstování ovoce a zeleniny či zpracování masa). Migrační politika „vyspělých zemí“ lavíruje mezi politickými a kulturními tlaky, které by nejráději imigraci zastavily úplně, a ekonomickými zájmy, které levnou pracovní sílu potřebují.

Situace Mexika a USA je z pohledu studia imigrace exemplární, neboť obě země sdílí přes tři tisíce kilometrů dlouhou hranici, jejich ekonomiky jsou velmi těsně propojené díky Severoamerické zóně volného obchodu (NAFTA) a téměř čtyřnásobný rozdíl v hrubém domácím produktu na hlavu se v posledních desetiletích spíše zvyšoval, než snižoval. V situaci, kdy Mexičané již od konce 19. století tradičně odcházeli za lépe placenou sezónní prací do USA, není tedy až tak překvapivé, že imigrace do USA ani dnes neustává. Místo společného vytváření racionální imigrační politiky, která by odrážela ekonomickou propojenost obou zemí, však dochází ze strany USA k jednostranným restriktivním opatřením. Tento postoj má pak i tragické rozměry, jednak v bezpočtu rozdělených rodin na obou stranách hranice, ale i v podobě stovek migrantů umírajících ročně v pouštích při ilegálních přechodech hranic.

V tomto článku se pokusím ukázat, že asymetrie mezi Spojenými státy a Mexikem je nejen příčinou vzniku migračních tlaků, ale má zásadní důsledky pro případné politické řešení problému. V současné době USA zneužívají svoji asymetrickou pozici k unilaterálním akcím, které prosazují proti vůli Mexika. Mexičané se na druhou stranu snaží za každou cenu dokázat, že jsou z hlediska mezinárodního práva naprosto rovnocennými partnery a na restriktivní kroky USA často přehnaně reagují. Výsledkem je nefunkční systém, v němž se ve strachu z vyhoštění a nejistotě z budoucnosti pohybují miliony lidí. Pokud si oba státy přiznají vzájemnou asymetrickou pozici a provázanost imigračních problémů, mohly by Spojené státy převzít více odpovědnosti za celou situaci a navrhnout ve spolupráci s Mexikem relevantní programy a řešení.

První část článku se zabývá zasazením konceptu asymetrických vztahů do obecnějšího teoretického rámce a ukáže jeho relevanci pro případ USA

a Mexika. Ve druhé části budou stručně zmíněny hlavní momenty historického vývoje migrace z Mexika do USA na pozadí ekonomického vývoje obou států. Třetí část se bude zabývat vnímáním tohoto migračního proudu a politik přijatých na jeho regulaci jak v USA, tak v Mexiku. Závěrečná čtvrtá část pak konfrontuje model asymetrického vztahu s konkrétní migrační problematikou mezi Mexikem a USA. Výsledkem je kritika krátkozrakého postoje Spojených států, které jsou též z velké části odpovědné za současný neutěšený stav. Metodologicky článek vychází z kvantitativních i kvalitativních studií ohledně vývoje migrace, které konfrontuje s přijímanou legislativou. Vybrané teorie mezinárodních vztahů pak slouží jako odrazový můstek pro vytvoření koncepce asymetrického vztahu. Snaha o pochopení problému v první části článku vede k pokusu o jeho analytické vysvětlení, které lze následně aplikovat i na konkrétní politiky obou států.

Asymetrická struktura a její důsledky

Dříve než přistoupíme k rozboru komplexní problematiky imigrační politiky, je nutné nejprve analyticky uchopit asymetrický vztah mezi Spojenými státy a Mexikem. V důsledku asymetrie se totiž kvalitativně mění povaha bilaterálního vztahu, na který nelze aplikovat postupy a přístupy běžně zažitě pro vztahy víceméně symetrické. V případě Mexika a USA je navíc asymetrie nejen bezprostřední příčinou vzniku mohutného migračního toku, ale má i zásadní dopady na vnímání tohoto problému a na navrhované konkrétní politiky k jeho řešení.

Rozdíl mezi USA a Mexikem byl i v roce 2006 propastný, a to v podstatě ve všech relevantních ukazatelích (viz tabulka 1). Příčiny tohoto rozdílu jsou komplexní a přesahují rámec tohoto článku – mají kořeny hluboko v historii a souvisí kromě jiného se vzorcem kolonizace, socio-ekonomickou strukturou i periferním postavením Mexika ve světové ekonomice.¹ V ekonomické rovině navíc místo konvergence dochází v posledních dvaceti letech ke zvyšování rozdílů, neboť americká ekonomika rostla mnohem rychleji než ekonomika mexická (viz graf 1).² Z tohoto pohledu je logické, že Mexičané putují za prací přes hranici, kde je mnohem širší nabídka pra-

¹ Wallerstein, I., *The Capitalist World-Economy*, (London: Cambridge University Press, 1979).

² Pritchett, Lant, Divergence, Big Time, *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 11, No. 3, 1997, str. 3–17.

Tabulka 1: USA a Mexiko, vybrané ukazatele, 2007

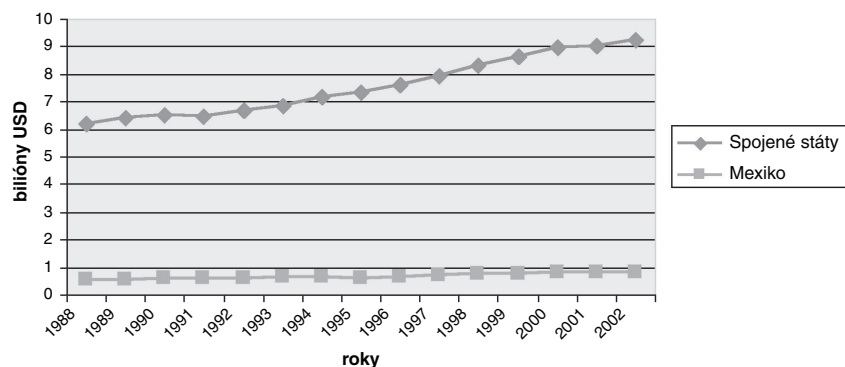
	Mexiko	USA
Počet obyvatel	108 700 891	301 139 947
– méně než 14 let	30,1 %	20,2 %
– více než 65 let	5,9 %	12,6 %
HDP (parita kupní síly)	1,149 bilionu USD	13,13 bilionů USD
– na obyvatele	10 700 USD	44 000 USD
Rozpočet (výdaje)	0,196 bilionu USD	2,6 bilionu USD
Produkce elektrické energie	0,242 bilionu kWh	3,979 bilionu kWh
Počet obyvatel pod hranicí chudoby	40 %	12 %
Počet uživatelů internetu	18,622 milionů	205,3 milionů
Počet pevných linek	19,856 milionů	172 milionů
Pracovní síla	58 % služby, 24 % průmysl, 18 % zemědělství,	76,5 služby, 22,9 % průmysl, 0,7 % zemědělství
Gini koeficient (sociální nerovnost)	54,6	45
Průměrná délka života	72,84 muži, 78,56 ženy	75,15 muži, 80,97 ženy
Narození na 1000 obyv.	20,36	14,16
Úmrtí na 1000 obyv.	4,76	8,3
Kojenecká úmrtnost (na 1000 živých porodů)	19,63	6,37
Gramotnost	91 %	97 %
Rozloha	1 972 550 km ²	9 826 630 km ²

Zdroj: Central Intelligence Agency: CIA World Factbook: Mexico, k dispozici na <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mx.html> a Central Intelligence Agency: CIA World Factbook: United States of America, k dispozici na <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html>, poslední přístup 27. 8. 2007.

covních míst i mnohem vyšší mzdy (pro některé věkové a vzdělanostní kategorie je rozdíl v hodinové mzdě až šestinásobný).³ Pokud nejsou k dispozici legální možnosti, mnozí jsou kvůli potenciálním výhodám ochotni riskovat nelegální přechod hranic a pobyt v USA.

Z ekonomického hlediska je tedy vysoká míra imigrace racionální vyrovnávací reakcí na existující asymetrickou strukturu trhu práce na severoamerickém kontinentě. Pro srovnání, jenom v Mexico City naopak pracuje podle některých odhadů až 400 000 občanů USA, většinou vyšších manažerů nebo učitelů angličtiny, tj. profesí, ve kterých je rodilých Mexičanů nedostatek.⁴ Pokud by v USA práce pro imigranty vůbec nebyla, lze předpokládat, že migrační tok z Mexika by se dramaticky snížil.

Graf 1: Hrubý domácí produkt (partita kupní síly)

Zdroj: World Bank, World Development Indicators 2005, CD-ROM.

Asymetrický vztah se od standardního vztahu dvou přibližně stejně silných subjektů kvalitativně zásadně liší, protože oba státy v něm nemají rovnocenné příležitosti ani možnosti jednání. V asymetrickém vztahu také automaticky vzniká určité napětí pramenící ze zjevné vzájemné odlišnosti pozic. Tento fakt významně ovlivňuje bilaterální vztahy, protože obě stra-

³ Hanson, Gordon, *Illegal Migration From Mexico to the United States*, *NBER Working Paper Series*, No. 12141, 2006, str. 60, k dispozici na <http://www.nber.org/papers/W12141>, poslední přístup 28. 7. 2007.

⁴ *Overseas Digest: Private American Citizens Residing Abroad*, k dispozici na: http://www.overseasdigest.com/amcit_nu2.htm, poslední přístup 28. 7. 2007.

ny tuto asymetrii musí nějakým způsobem zohlednit a reflektovat. Silnější i slabší z obou aktérů mají každý několik základních možností, jak se s asymetrickou situací vyrovnávat. Jako „silnější“ a „slabší“ stát jsou v tomto ohledu myšleny státy, u kterých je markantní rozdíl v celkovém ekonomickém potenciálu, v současnosti hraje vojenská síla v tomto ohledu roli pouze výjimečně.

Slabší stát má v asymetrickém vztahu se silnějším státem v podstatě dvě koncepční možnosti, jak se zachovat. Může se před silnějším státem uzavřít, aby se ubránil jeho potenciálně dominantnímu vlivu. Takový stát přehnaně lpí na své legalisticky definované suverenitě, je podezřívavý vůči jakémukoliv kontaktu se silnějším státem, svoje slabosti si nejradyji nepřiznává a případně vyzdvihuje svoji vlastní kulturu a národní verzi historie jako štít proti vnějším tlakům. Tento uzavřený postoj pak může vést k prohlubující se izolaci, a to jak v ekonomické, tak i politické sféře.

Druhou možností slabšího státu v asymetrickém vztahu je otevřít se vůči silnějšímu státu a snažit se tím dostat na jeho úroveň, či se mu alespoň přiblížit. Konkrétně to lze učinit například podporováním ekonomické integrace nebo napodobováním politiky i institucionální struktury silnějšího státu. Zvýšení vlivu silnějšího státu, které s takovým postojem často nevyhnutelně souvisí, může být vnímáno buď negativně – jako cena, kterou je třeba zaplatit za zlepšení vlastní situace, nebo také pozitivně – jako záruka progresivních reforem. Pokud se rozhodne pro tuto otevřenou pozici, může si slabší stát v závislosti na politické situaci i přiznat vlastní slabost, zvláště pokud ji lze zdůvodnit neschopnými politickými předchůdci.

Silnější stát v asymetrickém vztahu může zaujmout v podstatě tři postoje. Prvním z nich je uzavřít se a obrnit se vůči negativním jevům, které kontakt se slabším státem může přinášet. Tyto jevy zahrnují jak ekonomickou nestabilitu, tak masový exodus obyvatelstva či přeshraniční kriminalitu. Takový a priori uzavřený postoj nevyklučuje snahu silnějšího státu využívat svoji pozici k vlastnímu prospěchu či cílům, pokud se pro to naskytne příležitost. I v těchto případech však zůstává základní rozdělení na „my“ a „oni“ s tím, že pokud se objeví jakékoliv potíže, kontakty se jednostranně omezí.

Druhou možností je naopak se vůči slabšímu státu otevřít a vyjít mu v problematických oblastech vstříc, přičemž nejpalcivější otázky a problémy, které se ho týkají, začne i silnější stát považovat částečně za vlastní. Pomocí různých politik a podpor se silnější stát aktivně snaží vývoj ve slab-

ším státě podpořit, nejlépe v souladu s vládou slabšího státu. Z dlouhodobějšího hlediska je taková pozice výhodná i pro silnější stát, protože tak v podstatě rozšiřuje bezpečnou a stabilní sféru kolem sebe a zamezí negativním jevům, které výrazné rozdíly mohou přinášet.

Třetí možností, jak se silnější stát ke slabšímu může zachovat, je ho přehlížet a ignorovat, neboť jsou pro něj důležitější například vztahy s ostatními silnými státy. Vývoj se v takovém případě ubírá směrem, který je determinován převážně dílčími zájmy a dalšími externími faktory, bez aktivnějšího koncepčního zásahu silnějšího státu. Tento rezignovaný postoj si slabší stát zpravidla nemůže dovolit, neboť je neustále nucen se s vlivem silnějšího státu nějak vyrovnávat.

Konkrétní asymetrický vztah pak záleží na vzájemné kombinaci výše popsaných základních přístupů silnějšího i slabšího státu (viz Tabulka 2). Pokud se slabší stát rozhodne uzavřít, jeho vztahy se silnějším státem budou vždy napjaté. Konkrétnější podobu určí až postoj silnějšího státu. Pokud se ten bude chtít před slabším státem také spíše uzavřít, tak bude docházet pouze k opatrnému a minimálnímu oficiálnímu kontaktu a bilaterální problémy se budou řešit jen těžko. Pokud se však silnější stát bude chtít vůči slabšímu státu otevřít a vyjít mu tak vstříc, vznikne ve slabším státě tlak na změnu postoje a na případné související reformy. Míra neoficiálních kontaktů se v takovém případě zvýší, čímž se kromě jiného posílí opozice vůči uzavřenému režimu ve slabším státě. V posledním případě, pokud se silnější stát rozhodne slabší stát ignorovat, umožní to slabšímu státu vybírat si pouze takové kontakty a návrhy, které se mu hodí či posilují jeho primárně uzavřený postoj.

Pokud se naopak slabší stát rozhodne přiznat si svoji asymetrickou pozici a otevřít se vůči silnějšímu státu za účelem vyrovnání rozdílů, může to mít opět tři druhy důsledků v závislosti na pozici silnějšího státu. V případě, že ten nebude chtít slabšímu státu pomoci a bude se stále spíše uzavírat, bude transformace slabšího státu velmi složitá, dlouhá a možná nakonec i neúspěšná, neboť slabší stát často nemá bez vnější podpory dostatečné zdroje. Pokud se však silnější stát vůči slabšímu otevře a poskytne mu potřebnou podporu, šance na úspěch se výrazně zvýší, a míra vzájemné asymetrie může i pomalu klesnout. V případě, že bude silnější stát otevření slabšího státu ignorovat, hrozí, že dílčí ekonomické zájmy zneužijí tohoto otevření především ve svůj vlastní prospěch. Celková situace ve slabším státě se pak zlepšit nemusí a ke snížení asymetrie nakonec nedojde.

Tabulka 2: Schematické znázornění asymetrického vztahu

Postoj silnějšího státu: Postoj slabšího státu:	Uzavřený	Otevřený	Indiferentní
Uzavřený	<i>Napjaté vztahy Minimální kontakt Neoficiální vazby</i>	<i>Napjaté vztahy Tlak na změny v slabším státě, jebož elity se brání odkazem na státní suverenitu Posílení neoficiálních vazeb</i>	<i>Neutrální vztahy Selektivní kontakty vyhovující režimu ve slabším státě</i>
Otevřený	<i>Reformy ve slabším státě, ale obtížné, pozice silnějšího státu je podkopává</i>	<i>Reformy ve slabším státě, potenciál pro úspěšnou transformaci, snaha o bilaterální řešení problémů</i>	<i>Reformy ve slabším státě, nebezpečí jejich zneužití ze strany dílčích zájmových skupin silnějšího státu</i>

Výše popsané schéma asymetrického vztahu umožňuje přesněji analyzovat obecně problematiku vztahů Mexika a USA. Po většinu 20. století se Mexiko snažilo spíše před Spojenými státy uzavírat, neboť mělo obavy z jejich potenciálně dominantního vlivu, a to jak v oblasti ekonomiky, tak přeneseně i politiky. USA se snažily s Mexikem spolupracovat v úzce definovaných oblastech, občas ho spíše ignorovaly a případně se pokoušely uzavírat před negativními důsledky tohoto asymetrického sousedství. V 80. letech pak dochází ke zvýšení zájmu o Mexiko díky americkým organizacím bojujícím za lidská práva a za svobodné volby, což nepřímo podpořilo tlak na politické reformy.⁵ Mexická vláda si však sama uvědomila neudržitelnost svojí uzavřené pozice a došlo k postupnému otevírání ekonomiky i politiky s cílem přiblížit se Spojeným státům.

Pouze v problematice liberalizace obchodu vyšly Spojené státy Mexiku v 90. letech 20. století plně vstříc. Tento postoj však výrazně podporovala

⁵ Dillon, Sam and Preston, Julia, *Opening Mexico: The Making of a Democracy* (New York: Farrar, Straus & Giroux, 2004), str. 119.

především úzká zájmová skupina vedená především americkými automobilkami. V otázce imigrace, ale i v otázce přepravy drog ale Spojené státy proti vůli Mexika pokračovaly v politice uzavřenosti, čímž ve výsledku oslabovaly mexické progresivní reformy. Po útocích z 11. září 2001 USA Mexiko víceméně ignorovaly, čímž dále přispěly k tomu, že mexická politika otevřeného přístupu nedosáhla vytčených cílů a profitují z ní pouze vybrané regiony a sociální skupiny. Vysoce polarizovaná volba prezidenta v roce 2006 pak ukázala hloubku rozčarování s liberalizačními reformami, které měly Mexiko přiblížit USA – kandidát opozice López Obrador byl zastáncem rezervovanějšího až uzavřenějšího postoje k USA. Spojené státy mají na tomto vývoji nepochybně svůj podíl, neboť se k mexickému otevřenému postoji nedokázaly postavit také jednoznačně vstřícně a otevřeně.

Historický vývoj migrace z Mexika do USA

Pro lepší porozumění současným problémům a názorovým kontroverzím je užitečné představit alespoň základní momenty ve vývoji migračních trendů z Mexika do USA. Zároveň je tak možné sledovat migraci v historickém kontextu jako důsledek asymetrického vztahu. Zejména Mexičané a Američané mexického původu doporučují jako začátek imigračních problémů považovat rok 1848, kdy Mexiko prohrálo válku s USA a bylo nuceno odstoupit téměř polovinu svého území Spojeným státům (dnešní státy Kalifornie, Arizona, Nové Mexiko, Texas, části Utahu, Nevady). Toto bývalé území Mexika bylo osídleno velmi řídko, na celém území žilo v roce 1846 podle odhadů kromě Indiánů cca 80 000 španělsky mluvících obyvatel. Tito Mexičané se po uzavření mírové smlouvy stali v podstatě cizinci ve vlastní zemi, což vedlo k napětí mezi nimi a novými anglofonními přistěhovalci.⁶ Názvy mnoha důležitých míst na americkém Středozápadě jsou ostatně jasným důkazem původně hispánského osídlení (od San Francisca a Los Angeles v Kalifornii přes Albuquerque v Novém Mexiku až k San Antoniu v Texasu). To, že státy amerického Středozápadu dříve patřily Mexiku, komplikuje současné debaty o imigraci, protože příchozí z Mexika díky tomuto historickému odkazu nemají nutně pocit, že přicházejí do „cizí“ země. Případné vyhoštění pak vnímají spíše jako křivdu a ne jako spravedlivý trest za porušení zákona.

⁶ Weber, David J., *The Mexican Frontier, 1821–1846: The American Southwest Under Mexico* (Albuquerque, University of New Mexico Press, 1982), str. 180.

Ve druhé polovině 19. století zůstávala hranice mezi USA a Mexikem otevřená a mexičtí sezónní dělníci hromadně odjížděli za prací do USA, zvláště v éře budování transkontinentálních železnic. Mexické a americké úřady také spolupracovaly v postupu proti zbytkům indiánských kmenů, které se pohybovaly v prostoru mezi hranicemi.⁷ První pokusy o systematickou ochranu hranic vznikly v souvislosti s přijetím zákona o omezení čínské imigrace do USA v roce 1878, v jehož důsledku začali přes území Mexika ilegálně přicházet čínští dělníci do Spojených států. Dodnes se v hraničních městech Mexika udržely čínské komunity, jejichž počátky sahají do této doby.⁸

Revoluce v Mexiku v roce 1910 a následné ozbrojené srážky jednotlivých frakcí vedly ke zvýšení napětí na hranicích, které vyvrcholilo incidentem, v němž mexičtí vojáci pod vedením Sanchéze „Pancho“ Villy vyplenili americké hraniční město Columbus v Novém Mexiku, což vedlo k trestné expedici amerického generála Pershinga do severního Mexika.⁹ Spolu s výše postavenými uprchlíky z politických důvodů prchali před revolučními násilnostmi z Mexika do USA i obyčejní lidé. Ochrana hranice se dále zůstala v souvislosti se zavedením prohibice v USA, což vedlo k masivnímu pašování alkoholu z Mexika, Kanady a Karibiku. V roce 1924 byla proto založena U.S. Border Patrol, která v počátcích zaměstnávala pouhých 450 lidí a spadala pod ministerstvo práce (*Department of Labor*).¹⁰ Sezónní dělníci z Mexika se na Středozápadě ve větším počtu začali opět objevovat ve druhé polovině dvacátých let, a i když jejich pobyt byl v té době ilegální, režim na hranicích byl spíše benevolentní (ilegální pracovníci například každou neděli přecházeli hranici do Mexika za účelem návštěvy kostela, případně za rodinou).¹¹

V době velké hospodářské krize a masové nezaměstnanosti v USA však začal být postup úřadů proti ilegálním mexickým pracovníkům nekompromisní a docházelo k vlnám deportací prováděných agenty úřadu Imigrační

⁷ Hine, Robert V. and Faragher, John M.: *The American West. A New Interpretive History* (New Haven: Yale University Press, 2000), str. 292.

⁸ Daniels, Roger, *Guarding the Golden Door: American Immigration Policy and Immigrants Since 1882* (New York: Hill and Wang, 2004), str. 11.

⁹ Camín, H. A. a Meyer, L., *In the Shadow of the Mexican Revolution. Contemporary Mexican History 1910–1989* (Austin: University of Texas Press, 1993), str. 63.

¹⁰ U.S. Customs and Border Protection: U.S. Border Patrol History, k dispozici na: http://www.cbp.gov/xp/cgov/border_security/border_patrol/history.xml, poslední přístup 28. 7. 2007.

¹¹ Reimers, David H., History of Recent Immigration Regulation, *Proceedings of the American Philosophical Society*, Vol. 136, No. 2, 1992, str. 176–187.

a naturalizační služby (*Immigration and Naturalization Services* – INS), pro mexické přistěhovače známý spíše jako „la migra“. Celkově bylo takto deportováno nebo přinuceno k deportaci cca. 500 000 lidí, jejichž děti měly často americké občanství, neboť se narodily v USA.¹² Tento vzorec, kdy ekonomická recese v USA vede k drastickým antiimigračním opatřením, se v průběhu 20. století ještě několikrát zopakuje. Naopak období konjunktury, kdy zaměstnavatelům dochází pracovní síla, pak imigrační politiku zpravidla liberalizuje.

Zásadní zlom ve vnímání mexických pracovníků přinesla druhá světová válka, kdy v USA díky odvodům do armády vzniknul akutní nedostatek pracovních sil. Kromě rozsáhlého nasazení žen do pracovního procesu vzniknul v roce 1942 oficiální bilaterální program, na jehož základě mohl určitý počet Mexičanů dočasně legálně pracovat v USA (tzv. Bracero program). Této možnosti využilo statisíce Mexičanů, kteří tak nepřímo napomáhali válečnému úsilí spojenců. Program pokračoval i po skončení války a díky němu se nadále posilovala závislost zejména amerických farmářů na levné pracovní síle z Mexika. Program však byl kritizován ze strany humanitárních organizací pro často velmi drastické podmínky, ve kterých byli najatí Mexičané nuceni pracovat.¹³

Obrat k restriktivní politice nastal opět v roce 1953, kdy panovala obava ohledně integrace vracejících se veteránů z války v Koreji v situaci mírné ekonomické recese. Odhadovalo se, že každoročně přichází do USA kolem milionu ilegálních pracovníků, zejména sezónních. Eisenhowerova administrativa proto vyhlásila tzv. operaci Wetback,¹⁴ při které bylo násilně deportováno přibližně osmdesát tisíc Mexičanů, kteří neměli v pořádku dokumenty – i v průběhu Bracero programu totiž do USA nepřestalo přicházet velké množství ilegálních pracovníků. V průběhu operace Wetback byly do Mexika opět deportovány i děti ilegálních přistěhovalců, které se narodily na území USA, i když podle platného práva měly nárok na americké občanství. Tato operace a způsob jejího provádění vedly k tomu, že

¹² Hoffman, A., *Unwanted Mexican Americans in the Great Depression: Repatriation Pressures, 1929–1939* (Tucson: University of Arizona Press, 1974).

¹³ García y Griego, Manuel, *The Importation of Mexican Contract Laborers to the United States, 1942–1964*, in Gutiérrez, David G. (ed.) *Between Two Worlds: Mexican Immigrants in the United States* (Wilmington, DE: Scholarly Resources, 1996), str. 45–85.

¹⁴ Wetback („mokrý záda“) byl tehdy poměrně běžný termín pro ilegální pracovníky z Mexika, který naznačoval, že se při ilegálním přechodu hranice omočili v Rio Grande. Dnes je tento termín považovaný za degradující a urážlivý.

Středo západ USA ze strachu před zadržením a násilným vyhoštěním opustilo dalších cca 700 000 Mexičanů.¹⁵

Po skončení operace Wetback však poptávka po pracovní síle opět stoupla a imigrace z Mexika dál pokračovala, většinou na základě již dříve vytvořených sociálních vazeb. Důležitým bodem v imigrační politice se pak stal zákon z roku 1965 (*Immigration and Nationality Act of 1965*, Pub.L. 89–236), který zrušil kvóty jednotlivých zemí pro legální přistěhovalce a upřednostnil při udílení povolení k trvalému pobytu spojování rodin.¹⁶ To umožnilo zvýšení legální imigrace z Mexika i dalších zemí tzv. Třetího světa do USA. Toto navýšení ale stejně nestačilo pokrýt zejména velký počet potřebných sezónních dělníků, a tak ilegální imigrace dále pokračovala. V sedmdesátých letech se navíc mexická ekonomika po letech růstu začala dostávat do krize, což dále zvyšovalo tlaky na legální i ilegální emigraci. V USA se opět začaly ozývat hlasy vyjadřující velké obavy z nekontrolovatelné záplavy ilegálních imigrantů,¹⁷ které lze v drobných obměnách slyšet dodnes. Situace se ještě zhoršila v roce 1982, kdy mexická vláda prohlásila, že není dále schopna splácet svoje dluhy, v důsledku čehož došlo k devalvaci pesu, drastickému omezení vládních výdajů a hluboké recesi.

Americký Kongres se v osmdesátých letech otázkou ilegální imigrace dlouze zabýval, neboť na jedné straně zaměstnavatelé oceňovali přísun levné pracovní síly, na druhou stranu pak bylo stoupající množství ilegálních pracovníků považováno za bezpečnostní riziko a potenciálně výbušný sociální problém. Výsledkem jednání byl zákon z roku 1986, který umožnil legalizaci těm Mexičanům, kteří mohli prokázat, že v USA žili a pracovali po určité době (*Immigration Reform Control Act*, IRCA, Pub. L. No. 99–603, 100 Stat. 3359). Těto možnosti využilo přes dva milióny osob. Zákon ale zároveň zpřísnil ostrahu hranic a zaváděl pokuty pro zaměstnavatele, kteří by zaměstnávali pracovníky bez legálního statusu. Opatření proti zaměstnavatelům se ale nezačaly účinně prosazovat a po krátké odmlce se ilegální imigrace opět začala zvyšovat, zejména díky kontaktům, které měli

¹⁵ Dillin, John, How Eisenhower Solved the Border Problem With Mexico, *Christian Science Monitor*, 6. červen 2006.

¹⁶ Reimers, David H., History of Recent Immigration Regulation, *Proceedings of the American Philosophical Society*, Vol. 136, No. 2, 1992, str. 176–187.

¹⁷ Stoddard, Ellwyn R., A Conceptual Analysis of the „Alien Invasion“: Institutionalized Support of Illegal Mexican Aliens in the U.S.“ *International Migration Review*, Vol. 10, No. 2, 1976, str. 157–189.

nově „zlegalizovaní“ Mexičané v Mexiku.¹⁸ V roce 1996 byl proto přijat další zákon (*Illegal Immigration Reform and Immigrant Responsibility Act of 1996*, Pub.L. 104–208, Div. C, 110 Stat. 3009–546), který zpříšňoval udělování trvalého pobytu a zjednodušoval proces deportace zadržených ilegálních imigrantů a umožňoval retroaktivní vyhoštění legálních imigrantů i za drobné přestupky.

Ve státě Kalifornie došlo na začátku 90. let 20. století pod vlivem zvýšeného přílivu ilegálních imigrantů k vyhocení protiimigračních nálad. Republikánský guvernér Peter Wilson chtěl začít situaci rázně řešit, i když problematika imigrace spadá do kompetencí federální vlády. Argumentoval tehdy zejména zvýšenými náklady, které musí Kalifornie vynaložit na zdravotní péči nebo školy pro děti ilegálních imigrantů, z nichž většina neplatí daně z příjmu. Guvernér tedy oficiálně podpořil tzv. návrh č. 187 (Proposition 187), který odpíral ilegálním přistěhovalcům přístup k veškerým sociálním službám. O návrhu se hlasovalo v referendu a mediální kampaň pro přijetí byla často vedena dosti nevybíravě a hraničila s rasismem. Přes odpor velké části hispánské komunity byl ale návrh přijat, a to 58,8 % hlasů.¹⁹ Ústavní soud Kalifornie však brzy klíčová ustanovení návrhu zrušil. Nutno dodat, že Kalifornie v té době procházela lokální recesí, která vyplývala z utlumení zbrojního průmyslu po skončení Studené války.

V 90. letech k přílivu imigrantů z Mexika dále přispěla reformní liberalizační politika mexické vlády, jež zhoršila podmínky zejména v zemědělství. Vynucená devalvace pesa v roce 1994 pak vyvolala další finanční a následně ekonomickou krizi v době, kdy ekonomika USA procházela výraznou konjunkturou. Díky dohodě o severoamerické zóně volného obchodu (NAFTA) se navíc velmi zvýšila obchodní výměna mezi oběma státy, aniž by se však vytvořil dostatečný počet pracovních příležitostí v Mexiku. Agenti Pohraniční stráže zadrželi v těchto letech na hranicích až 2 milióny ilegálních přistěhovalců ročně (viz graf č. 2).

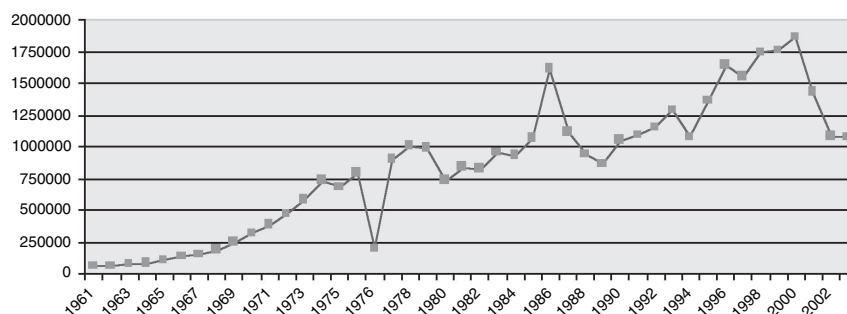
V této situaci a pod tlakem vyhocené atmosféry v Kalifornii díky Návrhu 187 se administrativa prezidenta Clintona rozhodla začít opevňovat hranici. V rámci operace Gatekeeper (*Strážce brány*) v okolí San Diega a ope-

¹⁸ Baker, Susan Gonzalez, The „Amnesty“ Aftermath: Current Policy Issues Stemming From the Legalization Programs of the 1986 Immigration Reform and Control Act, *International Migration Review*, Vol. 31, No. 1, 1997, str. 5–27.

¹⁹ Migration News: Prop. 187 Approved in California, *Migration News*, Vol. 1, No. 4, December 1994, k dispozici na: http://migration.ucdavis.edu/MN/more.php?id=492_0_2_0, poslední přístup 28. 7. 2007

race Hold the Line (*Udrž čáru*) v okolí El Pasa byly vztyčeny několikavrstvé bariéry a navýšil se počet agentů Pohraniční stráže. Právě v těchto místech docházelo nejčastěji k nelegálním přechodům hranice. Tyto operace byly úspěšné v tom ohledu, že opravdu snížily počet ilegálních přechodů v exponovaných městských oblastech, čímž se zmenšil odpor tamních obyvatel k ilegální imigraci. Ilegální přechody se však přesunuly do méně osídlených a mnohem nebezpečnějších oblastí Arizonské pouště, kde od té doby ročně zemřou stovky ilegálních přistěhovalců, ať už dehydratací po ztrátě orientace, nebo ve vodách prudkého zavlažovacího kanálu All-American Canal.²⁰

Graf 2: Počet vyhoštěných nelegálních přistěhovalců 1961–2003

Zdroj: Department of Homeland Security: Immigration Enforcement Actions, Annual Report, 2005, k dispozici na www.dhs.gov/xlibrary/assets/statistics/yearbook/2005/Enforcement_AR_05.pdf

S příchodem prezidenta George W. Bushe do Bílého domu byly spojovány velké naděje na další imigrační reformu, neboť vzhledem ke svým zkušenostem guvernéra Texasu vyhlásil vztahy s Mexikem za prioritní. Reforma, o kterou měla mexická vláda velký zájem, měla umožňovat dočasný pracovní pobyt pro mexické pracovníky a zároveň by legalizovala pobyt těch Mexičanů, kteří v USA mají dlouhodobou práci a rodinné zázemí. Po útocích z 11. září a následně vyhlášené válce proti terorismu byla však tato otázka upozaděna, navíc začala být porézní hranice s Mexikem

²⁰ Cornelius, Wayne A., Death at the Border: Efficacy and Unintended Consequences of US Immigration Control Policy, *Population and Development Review*, Vol. 27, No. 4, 2001, str. 661–685.

chápana jako bezpečnostní hrozba, i když žádný pokus o její přechod ze strany teroristických skupin zatím zaznamenán nebyl. Po složitých jednáních přeci jen vznikly dva návrhy na imigrační reformu, jeden v Senátu²¹ a druhý ve Sněmovně reprezentantů.²² První návrh v podstatě odpovídal liberálnímu pojetí reformy, které podporoval i prezident a obsahoval i možnost legalizace pobytu ilegálních imigrantů. Druhý návrh však byl mnohem restriktivnější a například kriminalizoval jakoukoliv formu pomoci ilegálním přistěhovalcům. Po vzrušených debatách a masivních demonstracích jak ilegálních přistěhovalců, tak zastánců jejich vyhoštění, však došlo pouze k tomu, že Kongres autorizoval stavbu dalších 700 mil hranického plotu za použití nejmodernějších technologií. Naděje na komplexní imigrační reformu se tím v podstatě rozplynuly.²³ V USA tak zůstává přibližně 11 miliónů ilegálních přistěhovalců, z čehož se odhaduje, že 6 miliónů je mexického původu.²⁴

Vnímání problematiky migrace a jeho politické dopady v USA a v Mexiku

Asymetrický vztah mezi Mexikem a Spojenými státy měl a má závažné důsledky i pro vnímání problematiky migrace. Jak bylo naznačeno v předchozí části, historicky byla migrace Mexičanů do USA zpočátku chápána jako řešení ekonomické asymetrie – rozvíjející se americká ekonomika potřebovala dělníky z Mexika, které samo nedokázalo zajistit dostatek pracovních příležitostí pro rychle rostoucí populaci. Velká část migračních toků byla pouze sezónní a mířila především do zemědělství. Američtí velkofarmáři na jihozápadě země se proto tradičně stavěli proti omezování přistěhovalectví i proti kontrolám dokumentů na pracovištích.

²¹ Comprehensive Immigration Reform Act (CIRA, S 2611), k dispozici na stránkách Library of Congress, <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d109:SN02611>, poslední přístup 28. 7. 2007.

²² The Border Protection, Anti-terrorism, and Illegal Immigration Control Act of 2005 (H.R. 4437), k dispozici na stránkách Library of Congress, <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/query/z?c109:H.R.4437.RFS>, poslední přístup 28. 7. 2007.

²³ Secure Fence Act of 2006 (Pub.L. 109-367), k dispozici na stránkách Library of Congress, <http://thomas.loc.gov/cgi-bin/bdquery/z?d109:HR06061:@@L&summ2=m&%7CTOM:/bss/d109query.html%7C>, poslední přístup 28. 7. 2007.

²⁴ Pew Hispanic Centre: *Estimates of the Unauthorized Migrant Population for States based on the March 2005 CPS*, k dispozici na <http://pewhispanic.org/factsheets/factsheet.php?FactsheetID=17>, poslední přístup 28. 7. 2007.

Protiimigrační nálady v USA v průběhu 20. století zpravidla úzce souvisely s ekonomickou recesí a nezaměstnaností. Kulturní a rasové předsudky hrály důležitou roli, nicméně pokud bylo hodně práce, tak se zaměstnavatelé rozhodně nezdráhali (a dodnes často nezdráhají) najímat levné ilegální přistěhovance. Kromě platových podmínek, které jsou často pod hranicí minimální mzdy, jsou i pracovní podmínky takto pracujících velmi špatné, neboť vzhledem ke svému ilegálnímu statusu si jen těžko mohou někde stěžovat. Určitou výjimku v tomto ohledu tvoří v 90. letech 20. století kampaň „Justice for Janitors“ (Spravedlnost pro uklízeče, správce budov, domovníky), do které se částečně zapojili i nelegální imigranti.²⁵ Zaměstnavatelům ale vyhovoval a dodnes vyhovuje příliv levné a právně v podstatě bezzubé pracovní síly, která navíc vytváří i tlak na celkové snižování mezd v ekonomice. Makroekonomický přínos uznal i bývalý předseda americké centrální banky Alan Greenspan, když prohlásil, že imigrace má pozitivní vliv na snižování inflace.²⁶

Druhou skupinou, která v současnosti podporuje imigraci z Mexika, jsou Američané mexického původu (*Mexican Americans*, někdy též *Chicanos*), kteří již svůj pobyt v USA legalizovali a touží k sobě přivést rodinu a přátele. Ostrá protiimigrační rétorika navíc často využívá předsudků vůči Mexičanům obecně, čímž poškozuje (a zároveň proti sobě aktivizuje) tuto každoročně se rozrůstající skupinu. Podle údajů z posledního oficiálního sčítání lidu v roce 2000 bylo legálních Hispánců v USA přes 35 milionů, z toho 85 % je mexického původu. Hispánci tak předstihli černochoy a stali se největší menšinou v USA.²⁷ Podpora další imigrace však není ani u Hispánců úplně jednoznačná, například v případě výše zmiňovaného Návrhu 187 z Kalifornie hlasovalo 37 % Hispánců pro jeho zavedení. Vyjádřili tím obavy, že nekontrolovaná imigrace jen zhorší sociální problémy v hispánských čtvrtích, což ve výsledku postihne i legální starousedlíky.²⁸ Určitým ukazatelem tohoto nejednoznačného postoje může být i fakt, že Pohraniční stráž zaměstnává velké procento Američanů mexického původu.

Mnozí zastánci ilegálních imigrantů pak také apelují na humanitární aspekty problému, kdy díky oficiální restriktivní politice dochází k velké-

²⁵ Service Employees International Union: *Justice for Janitors*, k dispozici na <http://www.seiu.org/property/janitors/>, poslední přístup 28. 7. 2007.

²⁶ „The great American jobs machine“, *The Economist*, 13 leden, 2000.

²⁷ U.S. Census Bureau, Census 2000 Briefs, k dispozici na <http://www.census.gov/population/www/cen2000/briefs.html>, poslední přístup 28. 7. 2007.

²⁸ Newton, Lina Y., *Why Latinos Supported Proposition 187: Testing the Economic Threat and Cultural Identity Hypotheses*, Center for the Study of Democracy, UC Irvine, No. 98–12, 1998.

mu množství osobních tragédií, od úmrtí při přechodu hranic po dlouhodobé rozdělení rodin či šikanování v zaměstnání. Právě ilegální statut vede ke zvýšené zranitelnosti migrantů, neboť neexistuje možnost se v případě nouze obrátit na státní orgány bez nebezpečí potenciálního vyhoštění. I zastánci práv ilegálních imigrantů však mohou být v některých případech pro omezení celkové úrovně migrace, protože to zvyšuje naděje na legalizaci těch, kteří již v USA bez povolení žijí.

V protiimigračním táboře hrály tradičně důležitou roli americké odbory, kterým vadil právě tlak na snižování mezd v důsledku v podstatě neomezeného přísunu čerstvé pracovní síly. Ilegální přistěhovalci se navíc jen těžko mohli legálně odborově organizovat. V šedesátých letech 20. století se bojem za lepší pracovní podmínky na farmách proslavil například odborový předák mexicko-amerického původu Cezar Chávez, který další imigraci právě z těchto důvodů příliš nepodporoval.²⁹

V posledních letech se však situace v odborech postupně mění. Stále více Hispánců se stává aktivními členy a mají pocit, že protiimigrační nálady jsou potenciálně namířeny proti jejich příbuzným a známým, případně celému etniku. Většina odborových skupin tudíž zmírnila svoji rétoriku a podporují kontrolované krátkodobé legální migrační programy. Dále podporují legalizaci stávajících ilegálních přistěhovalců, což by umožnilo je lépe odborově organizovat a následně tlačit na vyšší mezd a na zlepšení pracovních podmínek.³⁰

Největšími nepřáteli imigrace z Mexika se tak v podstatě stali bílí konzervativci, kteří se nejvíce obávají subverzivního kulturního vlivu z „Jihu“, jenž v jejich očích představuje antitezi všeho pozitivního v americké společnosti. Kulturní stereotypy líného, bigotního, nevzdělaného, násilnického, případně i machistického Mexičana nepřestaly hrát v představách těchto kritiků důležitou roli, zejména v situaci obecné bezpečnostní hysterie po 11. září 2001.³¹ Oficiální termín „illegal alien“ (ilegální cizí státní příslušník, ale zároveň i ilegální vetřelec), který se pro nelegální přistěhovalce používá, je pěknou ukázkou toho, jak se tyto předsudky projevují i v oficiálním diskurzu.

²⁹ Etulain, Richard W. (ed.), *Cesar Chavez: A Brief Biography with Documents*, (New York, Palgrave Macmillan, 2002).

³⁰ Greenhouse, Steven, Unions Urge Amnesty For Illegal Immigrants Legalized workers would be easier for labor to organize, *San Francisco Chronicle*, 17. 2. 2000.

³¹ Dougherty, Jon E., *Illegals: The Imminent Threat Posed By Our Unsecured U.S.-Mexican Border* (Nashville: WND Books, 2004).

Tyto kulturní předsudky jsou v očích těch, kteří jim věří, zhoršovány demografickou situací, kdy je prokázáno, že Hispánci mají v průměru více dětí než bílí Američané. Vzniká tak panika ne nepodobná například různým vlnám „žlutého nebezpečí“, kdy je ohroženo biologické přežití, případně rasová čistota většinové bílé populace. Implicitní těmto argumentům je pak samozřejmě nadřazenost „domácího“ bílého rasového profilu nad „cizáckým“. V poměrně děsivé paralele s populační politikou Třetí říše mají v představách konzervativců bílé ženy opustit svoje emancipační kariéry a opět rodit v zájmu přežití rasy co nejvíce bílých dětí.³²

Kromě apelů na demografický vývoj mají odpůrci ilegální imigrace z Mexika ještě další argument, a to je tradiční konzervativní důraz na právo a pořádek. Ilegální imigranti v tomto pojetí porušili přechodem hranice zákon, jsou to tedy zločinci a mělo by se s nimi podle toho zacházet. Návrhy na částečnou legalizaci jsou pak odmítány jako „odměna za spáchání zločinu“.³³ Tento legalistický postoj samozřejmě naprosto nevystihuje sociální realitu ilegální imigrace, nicméně jej lze dobře využít jako zástěrku kulturních předsudků, které by se v dnešní době přeci jen obhajovaly mnohem hůře.

Argumenty založené na kulturních rozdílech vyznívají poněkud paradoxně, pokud si uvědomíme, že zejména ilegální imigranti v mnohém sdílí hodnoty typické pro průkopnické generace Američanů. Pro svůj sen o lepším životě pro sebe a svoji rodinu jsou ilegální imigranti ochotni riskovat – cesta za prací do „El Norte“, jak se USA v Mexiku přezdívá, není rozhodně snadná. Lze to chápat i jako další z pádných důkazů proti stereotypnímu vnímání líných Hispánců, kteří prý nemají podnikavého ducha. I když se převaděčům (*coyotes*) platí poplatek od tisíce do tří tisíc dolarů, na který se většinou skládá celá širší rodina budoucího migranta, tyto peníze se brzy vrátí. Z ekonomického hlediska se navíc často jedná o racionální investici s vysokou návratností. Díky tomuto dluhu je pak většina ilegálních imigrantů velmi motivována tvrdě pracovat, což opět koresponduje s „americkými“ hodnotami, podobně jako silný důraz na rodinné vazby.

³² Bialasiewicz, Luiza: 'The Death of the West': Samuel Huntington, Oriana Fallaci and a New 'Moral' Geopolitics of Births and Bodies, *Geopolitics*, Vol. 11, No. 4, 2006, str. 701–724.

³³ Dobrý příklad tohoto uvažování je k dispozici na stránkách konzervativního republikánského prezidentského kandidáta Toma Tancreda: Join Tom's Army Against Amnesty and together let's defeat amnesty and amnesty politicians, k dispozici http://www.teamtancredo.com/save_america_index.asp, poslední přístup 28. 7. 2007.

V Mexiku samotném došlo ve vztahu k migraci k zajímavému vývoji. Progresivní ústava z roku 1917, která platí s úpravami dodnes, obsahuje v článku 11 svobodu pohybu, která obsahuje i svobodu kdykoliv opustit hranice Mexika.³⁴ Postupem času však začala být mexická vláda vůči emigraci méně vstřícná, neboť ji vnímala jako zradu a odmítnutí pracovat na rozvoji Mexika. I z tohoto důvodu se pak vláda příliš nezajímala o další osud emigrantů. Pokud se někomu podařilo získat občanství USA, ztratil tím automaticky i to mexické. Postoj nacionalisticky orientované mexické politiky byl takový, že emigranti pod vidinou konzumního kapitalistického životního stylu opouštějí práci na budování státu a zrazují tím projekt národního rozvoje. Navzdory občasným verbálním útokům však mexická vláda nepodnikla žádné konkrétní kroky, aby emigraci zamezila – v podstatě se jí hodil určitý ventil, kterým ze země unikali potenciálně nespokojení a nezaměstnaní. Zmírňovaly se tak dopady toho, že režim nedokázal vytvořit dostatek pracovních příležitostí, a navíc emigranti posílali zpět domů cenné valuty. Kontakty s emigranty však vládní strana PRI rozhodně nepodporovala z obavy, že by se mohli stát centrem opozice, která bude podporovat reformy a demokratizaci země.³⁵

Změna tohoto ambivalentního až nepřátelského postoje přišla až s prezidentem Carlosem Salinasem, který si uvědomil potenciál velké sítě kontaktů po celých USA, a to nejen z hlediska obchodní spolupráce a investic. Mexická vláda začala otevírat nové konzuláty v USA, v současnosti je jich již 45. Důsledkem tohoto obratu byl například fakt, že Američané mexického původu v souladu se zájmy mexické vlády aktivně lobbovali za prosazení NAFTA americkým Kongresem.³⁶ Dalším krokem byla diplomatická podpora práv ilegálních imigrantů z Mexika, se kterými americké úřady zpravidla zacházejí velmi nevybíravě. Mexické ministerstvo zahraničí dokonce vydalo publikaci, ve které dává ilegálním migrantům rady, jak přežít nebezpečnou cestu pouští. Obsahuje cenné rady jako „přidáním soli sice budete cítit větší žízeň, riziko dehydratace se však sníží,“ nebo „pokud se ztratíte, jděte podle elektrického vedení nebo trati“ (viz Obrázek 1). Z pohledu USA tato brožura nabádá k páchání trestného činu a její vydání bylo proto ostře kritizováno.

³⁴ Aktuální stav mexické ústavy je k dispozici například na stránkách právnické fakulty Mexické národní univerzity: <http://info4.juridicas.unam.mx/ijure/fed/9/>, poslední přístup 28. 7. 2007.

³⁵ Gutierrez, Carlos Gonzalez, *Fostering Identities: Mexico's Relations With Its Diaspora*, *Journal of American History*, Vol. 86, 1999, str. 545–567.

³⁶ Mayer, F. W., *Interpreting NAFTA, the Science and Art of Political Analysis*, (New York: Columbia University Press, 1998).

Obrázek 1

RIESGOS		RIESGOS
<p>Si cruzas por el desierto, procura caminar en horas en las que el calor no sea tan intenso.</p> <p>Las carreteras y los poblados están muy alejados, por lo cual tardarás varios días en encontrar caminos y no podrás cargar alimentos ni agua por tanto tiempo; incluso puedes perderte.</p> <p>El agua con sal sirve para retener los líquidos que tiene tu cuerpo. Aunque sientas más sed, si tomas agua con sal, el riesgo de deshidratación es mucho menor.</p> <p>Los síntomas de deshidratación son:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poco o nada de sudor 		<ul style="list-style-type: none"> • Resequedad en los ojos y en la boca • Dolor de cabeza • Cansancio y agotamiento excesivo • Dificultad para caminar y razonar • Alucinaciones y espejismos <p>Si te pierdes, guíate por postes de luz, vías de tren o caminos de terracería.</p>
6 SRE		7 SRE

Zdroj: Secretaría de Relaciones Exteriores: "Guía del Migrante", Secretaría de Relaciones Exteriores, México, D.F., 2004

Peníze, které emigranti každý rok posílají do Mexika, se staly po ropě největším zdrojem valut v mexické ekonomice a v chudších oblastech v podstatě nahrazují neexistující *sociální síť*. Jen v roce 2005 poslali Mexičané pracující v USA do Mexika přes 20 miliard dolarů.³⁷ Z těchto peněz jsou financovány i komunální projekty, na které nemá místní správa peníze.³⁸ Mexická centrální banka (*Banco de México*) proto pracovala na možnostech, jak snížit horentní poplatky zprostředkovatelům, kteří transfer peněz od imigrantů do chudých oblastí Mexika realizovali. Ve spolupráci s dalšími finančními instituty a mexickými konzuláty se podařilo vytvořit systém, který peněžní transfery dramaticky zlevnil, čím došlo k jejich dalšímu nárůstu. Mexické konzuláty totiž vydávají ilegálním imigrantům průkazy totožnosti (tzv. *tarjeta de identificación matrícula*), které sice většina

³⁷ Lochhead, Carolyn, Give and take across the border. 1 in 7 Mexican workers migrates – most send money home. *San Francisco Chronicle*, 21. května 2006.

³⁸ Santiago Cruz de Jesús, M., Importancia Económica De La Migración Internacional En México. Análisis Desde La Perspectiva De Las Remesas, *Momento Económico*. No. 114, 2001, str. 41–47.

amerických úřadů neuznává, ale lze si díky nim založit bankovní konto, ze kterého je posílání peněz snazší i levnější.

Symbolickým uznáním důležitosti emigrantů pro Mexiko byla i nová možnost volit v prezidentských volbách v roce 2006 na území USA. Kvůli složitému registračnímu systému však této možnosti využil jen zlomek oprávněných voličů (40 856, z nichž 57 % volilo Felipe Calderóna z vládní strany PAN).³⁹ Zejména ti potenciální voliči, kteří pobývají v USA ilegálně, se obávali, že by se v tomto procesu mohli zviditelnit pro imigrační úředníky. Jednalo se však o významný první krok, který časem může nabýt na důležitosti. Odhaduje se totiž, že každý sedmý ekonomicky aktivní Mexičan pracuje v USA.⁴⁰

Lze tedy říci, že mexická vláda přijala fakt masové emigrace a snaží se ho pomocí pragmatických kroků spíše využít. Emigranti už nejsou považováni za zrádce, ale naopak za průkopníky svého druhu, z jejichž zkušeností mohou ostatní v Mexiku profitovat. Navíc mohou tyto zkušenosti v kombinaci s masivními finančními transfery napomáhat rozvoji ekonomiky v samotném Mexiku. Mexická vláda se také pravidelně ostře ohrazuje proti represivním opatřením vůči ilegálním imigrantům v USA.⁴¹ Tento pragmatický přístup k problematice však rozhodně nesdílí státní správa v USA, kde jsou i čistě technické kroky, které by ulehčily život jak ilegálním imigrantům, tak místním úřadům, předmětem ostrých politických sporů. Například guvernér Kalifornie Arnold Schwarzenegger vetoval zákon, který umožňoval ilegálním imigrantům získat řidičský průkaz – bez tohoto zákona se tak na Kalifornských silnicích stejně pohybuje cca. 2 milióny řidičů bez průkazu a tudíž potenciálně bez jakéhokoliv ponětí o pravidlech silničního provozu.⁴² Dramatický rozdíl ve vnímání problematiky, kdy pro Mexičany jsou emigranti hrdinové svého druhu, kteří zpravidla pomáhají svým rodinám v Mexiku, zatímco pro mnoho lidí v USA se jedná o zločince, se kterými je třeba „zatočit“, velmi zhoršuje potenciální bilaterální spolupráci v této oblasti.

³⁹ Instituto Federal Electoral, *Elección de presidente de los estados unidos mexicanos, Cómputos distritales de la votación de los ciudadanos mexicanos residentes en el extranjero en las elecciones federales de 2006*, k dispozici na http://www.ife.org.mx/documentos/Estadisticas2006/presidente/nac_vm.html, poslední přístup 28. 7. 2007.

⁴⁰ Lochhead, Carolyn, Give and take across the border. 1 in 7 Mexican workers migrates – most send money home. *San Francisco Chronicle*, 21. května 2006.

⁴¹ Reuters: Mexico's Calderon protests U.S. crackdown on immigrants, 2. září, k dispozici na <http://www.reuters.com/article/topNews/idUSN0231897420070902>, poslední přístup 28. 7. 2007.

⁴² Edds, Kimberley: No Driver's Licenses for Calif. Illegal Immigrants, *The Washington Post*, 24. září 2004, str. A04, poslední přístup 28. 7. 2007.

Závěr: migrace a asymetrie

Dokud trvá základní asymetrie mezi Mexikem a USA a přetrvávají i zásadní rozdíly na obou trzích práce, zůstávají pokusy ze strany USA kriminalizovat a vytěsnit ilegální přistěhovalce tragickým přiznáním neschopnosti efektivně spolupracovat s Mexikem v této oblasti. Nedávno schválená stavba hraniční zdi je příkladem krátkozrakého, ve své podstatě hysterického pokusu o omezení ilegální imigrace, aniž by byly zohledněny širší souvislosti problému. Podobně jako v případě „opevnění“ měst San Diego a El Paso v roce 1994 lze očekávat, že se migranti pouze přesunou na nebezpečnější místa nebo budou ochotněji riskovat nebezpečnější či dražší způsoby přepravy (například v hermeticky uzavřených chlazených přepravních kontejnerech, podzemními tunely nebo třeba katapultem s dopadem na připravenou matraci).⁴³ Muzeum Berlínské zdi na Checkpointu Charlie v Berlíně obsahuje mnoho dalších příkladů, jak lze ostře strážené zdi překonat. Východoněmeckým pohraničnickům se nakonec podařilo ilegální emigraci téměř zastavit, nicméně k tomuto cíli bylo použito obrovských prostředků, potenciální emigranti mohli být při útěku v podstatě beztržně zabiti, a hlavně mezi Východním a Západním Německem neprobíhal čilý obchodní a turistický ruch. Oproti tomu na hranici mezi USA a Mexikem došlo za rok 2006 k 4,7 miliónu legálních přechodů nákladních vozů a 88 miliónům přechodů vozů osobních.⁴⁴

Proč je tedy tak těžké pro USA a Mexiko v otázkách imigrace spolupracovat a vytvořit systém, který by umožnil legálně vyrovnat asymetrie na trhu práce? Částečnou roli jistě hraje neomarxistický argument, podle kterého cyničtí kapitalisté v USA v podstatě oceňují stávající systém, neboť dostatek ilegálních imigrantů stále přes hranici proklouzne (pracovní síla je zajištěna), ale jejich ilegální status je činí velmi zranitelnými a umožňuje tak jejich extrémní vykořisťování (pracovní síla je velmi levná a nebouří se). Ekonomická nejistota spojená s možnou ztrátou zaměstnanců díky zátahu imigračního úřadu nebo reálná možnost pokuty za zaměstnávání ilegálních imigrantů však v poslední době ubírá tomuto vysvětlení na přesvědčivosti.⁴⁵

⁴³ Přeshraniční katapult na migranty je zatím spíše v kategorii novodobých mýtů, viz. *Border Slingshot, Episode 35, Myth Busters, Discovery Channel, 27. července, 2005.*

⁴⁴ U.S. Department of Transportation, Research and Innovative Technology Administration, Bureau of Transportation Statistics, *Border Crossing/Entry Data*; based on data from U.S. Department of Homeland Security, Customs and Border Protection, OMR database, k dispozici na <http://www.transtats.bts.gov/bordercrossing.aspx>, poslední přístup 28. 7. 2007.

⁴⁵ Preston, Julia: *Short on Labor, Farmers in U.S. Shift to Mexico, The New York Times, 5. září, 2007.*

Relevantnějším důvodem pro současnou situaci pak může být právě podstata asymetrického vztahu mezi oběma státy. V USA je tato asymetrie vůči Mexiku a dalším rozvojovým státům často využívána konzervativními skupinami jako psychologicky důležitý moment potvrzující výjimečnost a nadřazenost USA. V mezinárodní politice pak takový postoj podporuje unilaterialistické kroky, kterými se USA vůči Mexiku uzavírají, čímž však poškozují jeho zájmy. Dobrým příkladem může být právě nedávný neúspěch reformy imigrační politiky, kdy se na zájmy Mexika v debatě v podstatě vůbec nehledělo. Díky výrazné asymetrii je též možné rozdmýchávat xenofobní nálady, kdy jsou Mexičané stereotypně vnímáni jako „ti druzí“, „ti cizí“, respektive, že my v USA jsme „ti lepší“. Od tohoto druhu uvažování je velmi blízká cesta k výzvam pro zabarikádování a opevňování hranic, neboť „ti druzí“ se snaží proniknout „k nám“. Jejich pouhá přítomnost je vnímána jako potenciálně „rozvratná“, takže existují obavy, že to dopadne jako tam „u nich“.⁴⁶ V situaci, kdy v USA legálně žije dnes již přes čtyřicet miliónů občanů hispánského původu, je takový postoj poměrně absurdní, nicméně i díky přetrvávající asymetrii mezi oběma státy má svoji politickou váhu.

Jak bylo popsáno výše, Mexiko se dlouhou dobu chovalo ve vztahu k emigraci vlastních občanů také poměrně nepřátelsky, neboť si jeho vláda nechtěla přiznat asymetrickou realitu vztahu s USA a předstírala v rámci uzavřené nacionalistické politiky, že podmínky v Mexiku jsou téměř tak dobré jako v USA. K obratu v postoji k imigraci došlo zároveň s momentem, kdy si i mexická vláda přiznala hloubku asymetrie mezi svojí zemí a USA. Z emigrantských „zrádců“ se rázem stali normální lidé či dokonce hrdinové, kteří podstupují riskantní cestu v přirozené touze po lepším životě pro sebe a své blízké. Takový pohled pak umožňuje alespoň z mexické strany přijetí politik, které Mexičanům ve Spojených státech usnadňují život. Příliv peněz pak vypovídá o tom, že emigranti na své rodiny nezapomínají, i když sami často žijí ve velmi skrovných podmínkách.⁴⁷ Přiznání reálně existující asymetrie tedy v mexickém případě vedlo k pozitivním krokům, i když pro dlouho vládnoucí stranu PRI nebylo lehké k takovému závěru dojít. Za asymetrický vývoj totiž nese díky své dlouholeté vládě velkou část zodpovědnosti.

⁴⁶ Suárez-Orozco, Marcelo M., California Dreaming: Proposition 187 and the Cultural Psychology of Racial and Ethnic Exclusion, *Anthropology & Education Quarterly*, roč. 27, č. 2, Racial and Ethnic Exclusion in Education and Society. (červen 1996), str. 51–167.

⁴⁷ Dohan, Daniel, *The Price of Poverty. Money, Work and Culture in the Mexican American Barrio* (Berkeley: University Calofornia press, 2003) str. 50.

Postoj silnějšího partnera má v asymetrickém vztahu z povahy věci zásadní vliv na podobu jevů, které se obou států týkají. S vlivem přichází i velká část odpovědnosti za daný stav. Nepochopení této dynamiky vede v USA k pokračování krátkozraké politiky uzavřenosti vůči Mexiku, která může snižování asymetrie mezi oběma státy pouze oddálit. Pokud chápeme imigraci jako logický důsledek asymetrické situace, tak je tento postoj nejen krátkozraký, ale i nedomyšlený.